

Χένρυ Μίλλερ, *Ο Κολοσσός του Μαρουσιού*, μετάφρασις Ανδρέα Καραντώνη (εκδόσεις Γαλαξία, Αθήνα 1970) πρώτη αγγλική έκδοση Νέα Υόρκη 1941. Απόσπασμα 4ο

... Η μεγαλύτερη, η μοναδική εντύπωση που μου έκανε η Ελλάδα είναι πως είναι ένας κόσμος στο ανθρώπινο μπόι. Η αλήθεια είναι πως κ' η Γαλλία δίνει την ίδια εντύπωση, κι όμως υπάρχει μια διαφορά ανάμεσά τους πούναι πολύ βαθειά. Η Ελλάδα είναι πατρίδα των θεών, μπορεί νάχουν πεθάνει, μα την παρουσία τους την νοιώθεις ακόμα. Οι θεοί είχαν ανθρώπινες αναλογίες, είχαν πλαστή από ανθρώπους. Στην Γαλλία, όπως και παντού στον δυτικό κόσμο, αυτός ο κρίκος ανάμεσα στους ανθρώπους και στους θεούς έχει σπάσει. Ο σκεπτικισμός κ' η παραλυσία πούχουν έρθει απ' αυτό το σχίσμα στην ίδια την φύση του ανθρώπου δίνει την αίσθηση της αναπόφευκτης καταστροφής του σημερινού μας πολιτισμού. Άμα οι άνθρωποι πάψουν να πιστεύουν πως κάποια μέρα θα γίνουν θεοί, τότε ασφαλώς θα γίνουν σκουλήκια. Έχουν πει πολλοί πως κάποιος καινούργιος τρόπος ζωής θα ξεπηδήσει στην Αμερική. Πρέπει όμως να θυμόμαστε πως ούτε καν η αρχή της δεν προβλέπεται να γίνη πριν τουλάχιστον χίλια χρόνια ακόμα. Ο τωρινός τρόπος ζωής, στην Αμερική, είναι καταδικασμένος τόσο σίγουρα, όσο και της Ευρώπης.

Κανένα έθνος στη γη δεν μπορεί να φέρη άλλο τρόπο ώσπου να βρεθή μια παγκόσμια αντίληψη. Μάθαμε, μέσα από πικρά λάθη, πως όλοι οι δρόμοι στη ζωή είναι ζωτικά δεμένοι, μα δεν χρησιμοποιήσαμε αυτήν την γνώση μ' έξυπνο τρόπο. Ζήσαμε δυό παγκόσμιους πολέμους κι ασφαλώς θα δούμε και τρίτο και τέταρτο, ίσως και πιο πολλούς. Δεν θα έχουμε καμιά ελπίδα για ειρήνη, ώσπου ν' αλλάξουμε ζωή. Ο κόσμος πρέπει να γίνη ξανά μικρός, όπως ο ελληνικός – αρκετά μικρός ώστε να μπορή να κλείνη τον καθένα. Αν δεν έχη χωρέσει κι ο τελευταίος άνθρωπος μέσα εκεί δεν θα υπάρξη πραγματική ανθρώπινη κοινωνία. Η φρόνησή μου λέει πως θα κάνη καιρό να έρθη μιά τέτοια συμφωνία για την ζωή, μα κ' η φρόνησή μου λέει πως μόνο αυτή θα ικανοποιήση τον άνθρωπο.

Όσπου να γίνη ολοκληρωτικά ανθρώπινος, ώσπου να μάθη να συμπεριφέρεται σαν μέλος της γης, θα εξακολουθήση να πλάθη θεούς που θα τον καταστρέφουν. Η τραγωδία της Ελλάδας δεν είναι το πώς καταστράφηκε ένας μεγάλος πολιτισμός, μα πού χάθηκε ένα μεγάλο όραμα. Κάνουμε λάθος σαν λέμε πως οι Έλληνες ανθρωποποίησαν τους θεούς. Οι θεοί ανθρωποποίησαν τους Έλληνες. Ήταν μια στιγμή που φάνηκε πως καταλάβαμε την αληθινή σημασία της ζωής, μια στιγμή που κόπηκε η ανάσα, σα να κινδύνευε η μοίρα της ανθρώπινης ράτσας. Η στιγμή χάθηκε μέσα στη φλόγα της δύναμης που κατάπια τους μεθυσμένους Έλληνες. Κάναν μυθολογία μία πραγματικότητα, που ήταν πολύ μεγάλη για να την καταλάβουν. Ξεχνάμε μέσα στην τρέλλα μας για τον μύθο, πως έχει διαφορά από κάθε άλλη φόρμα δημιουργίας, εκτός απ' αυτήν που έχει να κάνη με τη σβελλάδα στην ζωή. Κ' εμείς πλάθουμε μύθους, αν κ' ίσως δεν το παίρνουμε είδηση. Μα στους μύθους μας δεν υπάρχει θέση για θεούς. Χτίζουμε έναν αφηρημένο απάνθρωπο κόσμο από τις στάχτες ενός απατηλού υλισμού. Θέλουμε ν' αποδείξουμε πως ο κόσμος είναι

αδειανός, μια δουλειά που δικαιολογείται με τη δικιά μας άδεια λογική. Είμαστε αποφασισμένοι να κατακτήσουμε και θα κατακτήσουμε, μα η κατάκτησή μας θάναι ο θάνατος.

Ο κόσμος ξαφνιάζεται όταν λέω τι αποτέλεσμα είχε πάνω μου το ταξίδι στην Ελλάδα. Λένε πως με ζηλεύουν και πως θάθελαν να πάνε κάποια μέρα κι αυτοί εκεί. Και γιατί δεν πάνε; Γιατί κανείς δεν μπορεί να χαρή αυτό που λαχταρά ώσπου να είναι πραγματικά έτοιμος γι' αυτό. Ο κόσμος σπάνια πιστεύει αυτό που λέει. Ο καθένας που λέει πως θάθελε πάρα πολύ να κάνει κάτι άλλο απ' αυτό που κάνει ή να ήταν κάπου αλλού από εκεί που βρίσκεται, λέει ψέματα στον εαυτό του.

Το να ποθής δεν είναι το ίδιο με το να επιθυμής. Το να ποθής είναι το να γίνης αυτό που βασικά είσαι. Μερικοί, διαβάζοντας αυτά, θα συμπεράνουν αναπόφευκτα πως δεν υπάρχει τίποτα άλλο να κάνουμε από το να πραγματοποιούμε τους πόθους μας. Κάποιες γραμμές του Μαίτερλινγκ πάνω στην αλήθεια και στην πράξη άλλαξαν όλη την αντίληψη που είχα για την ζωή. Χρειάστηκαν εικοσιπέντε χρόνια για να ξυπνήσω και να καταλάβω όλο το νόημα της φράση του. Άλλοι άνθρωποι μπορούν και συνταιριάζουν γρηγορότερα την πράξη με το όραμα. Εγώ ξεφούσκωσα, ξαναπήρα τις ανθρώπινες αναλογίες, έτοιμος να παραδεχτώ την μοίρα μου κ' έτοιμος να δώσω όλα όσα έχω πάρει. Σαν στεκόμουν στον τάφο του Αγαμέμνονα, ξαναγεννήθηκα. Δεν με νοιάζει τι θα σκεφτή ο κόσμος διαβάζοντας αυτά που λέω. Δεν έχω καμμία όρεξη να πείσω κανένα να σκέπτεται σαν και μένα. Τώρα πια ξέρω πως η μόνη επιρροή που μπορώ νάχω στον κόσμο είναι αυτό που θα τους δώσω με το παράδειγμά μου κι όχι με τα λόγια μου. Κάνω αυτήν την ανιστόρηση του ταξιδιού μου όχι σαν προσφορά στην ανθρώπινη γνώση, γιατί η δικιά μου γνώση είναι ελάχιστη και δεν λογαριάζει στο παραμικρό, μα σαν προσφορά στην ανθρώπινη πείρα. Οπωσδήποτε πολλά λάθη έχουν γίνει, μα η αλήθεια είναι πως κάτι συντελέστηκε σε μένα κι αυτό είναι που απόδωσα όσο πιο πιστά μπορούσα.

... Ο φίλος μου ο Κατσίμπαλης, που γι' αυτόν τόχω γράψει το βιβλίο αυτό, για να του δείξω την ευγνωμοσύνη μου σ' αυτόν και στους συμπατριώτες του, πιστεύω να μου συγχωρέση αν μεγαλοποίησα τις αναλογίες του σ' αυτές ενός κολοσσού. Αυτοί που ξέρουν το Μαρούσι θα ξέρουν πως δεν υπάρχει τίποτα το μεγαλόπρεπο εκεί. Ούτε κ' υπάρχει κάτι μεγαλόπρεπο γύρω από τον Κατσίμπαλη. Ούτε και σε τελευταία ανάλυση έχει τίποτα τόσο μεγαλόπρεπο σ' όλη την ελληνική ιστορία. Μα υπάρχει κάτι κολοσσιαίο σε κάθε άνθρωπο όταν αυτός γίνεται αληθινά κι ολοκληρωτικά ανθρώπινος. Και πιο ανθρώπινο πλάσμα από τον Κατσίμπαλη, δεν έχω ξανασυναντήσει. Περπατώντας μαζί του στους δρόμους του Μαρουσιού είχα την εντύπωση πως περπατούσα πάνω στη γη μ' εντελώς καινούργιο τρόπο. Η γη είχε γίνει πιο δική μου, πιο ζωντανή, έταζε περισσότερα από άλλοτε. Κουβεντιάζαμε συχνά για τα περασμένα, είναι αλήθεια, όχι σαν νάταν πεθαμένα κι αποξεχασμένα, μα μάλλον σαν κάτι που φώλιαζε μέσα μας, κάτι που κάρπιζε το παρόν κ' έκανε το μέλλον να φαίνεται προκλητικό. Κουβέντιαζε για τα μικρά και τα μεγάλα πράγματα με τον ίδιο

σεβασμό. Ποτέ δεν του έλειπε καιρός να ασχοληθή με τα πράγματα που τον συγκινούσαν, γι' αυτόν ο χρόνος δεν είχε τέλος, κι αυτό είναι το δείγμα της μεγάλης του ψυχής. Πώς μπορώ να ξεχάσω την τελευταία εντύπωση που μου έκανε σαν αποχαιρετιστήκαμε στην στάση του λεωφορείου μέσα στην καρδιά της Αθήνας;

Είναι άνθρωποι που είναι τόσο πλούσιοι, τόσο γεμάτοι, που δίνονται τόσο πλέρια κάθε φορά που τους χαιρετάς, που νοιώθεις πως δεν έχει σημασία αν ο χωρισμός είναι για μια ή δυο μέρες ή για πάντα. Έρχονται κοντά σου ξεχειλίζοντας και σε γεμίζουν και σένα μέχρι τα χείλια. Δεν σου ζητάν τίποτ' άλλο από το να πάρης μέρος στην υπεράνθρωπη χαρά τους για την ζωή. Ποτέ δεν ρωτάν από ποιο μέρος του φράχτη βρίσκεσαι, γιατί ο κόσμος τους δεν έχει φράχτες. Με το να παίζουν καθημερινά με τον κίνδυνο, γίνονται άτρωτοι. Κι όσο δείχνουν την αδυναμία τους, τόσο πιο ηρωικοί γίνονται. Ασφαλώς μέσα σ' αυτές τις ατέλειωτες, πολλές φορές φανταστικές μυθικές ιστορίες που είχε την συνήθεια ν' ανιστορή ο Κατσίμπαλης, θα υπάρχει κάποιο στοιχείο αστείου και διαστρέβλωσης κι όμως ακόμα κι αν η αλήθεια θυσιαζόταν, στην πραγματικότητα ο άνθρωπος πίσω απ' την ιστορία δεν θα πετύχαινε τίποτ' άλλο παρά να ξεφανερώση την ανθρώπινη εικόνα του. Σαν γύρισα να φύγω, αφήνοντάς τον εκεί μέσα στο λεωφορείο, τα ζωηρά ολοστρόγγυλα μάτια του γύρευαν κίολας κάτι καινούργιο για να χαρούν.